

น้ำมันตานี

● อนันต์ วัฒนานิก

“ มาถึงเรือนทศรมาลาอยู่
หลังนดอกกระมังย่นซ่งใจ
คิดพลางทางรำมนต์สะกด
เสดะกลอนลอนหลุดแล้วมองเมียง
อจกลับตามวางกระจ่างแสง
เครื่องแบ่งจัดตั้งไว้หลังม้า
เครื่องนากเครื่องทองสองตำรับ
โดยส่งแบ่งรำน้ำมันตานี

แอบบังเงาคูด้วยสงสัย
แสงไฟแวบวามตามตะเกียง
หลับหมดเงีบดไม่มีเสียง
เลียงเข้าในห้อยย่องเดินมา
เจ้าตกแต่งเครื่องเรือนไว้หนักหนา
ชั้นล้างหน้าพานรองของผู้ดี
เรียงลำดับวางไว้บนทที่
โต๊ะหวดตงเรียงไว้เคียงกัน”

จากคำกลอนเสภาที่ยกมาเป็นมุขบทนี้ นอก
จากเป็นการแสดงออก ถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรม
ของคนไทยทางการตกแต่งบ้านเรือน ความเป็น
ระเบียบเรียบร้อยแล้ว ยังจะฟังเป็นหลักฐานได้ว่า
น้ำมันตานีเป็นที่รู้จัก และนิยมใช้กันมาตั้งแต่สมัย
ศรีอยุธยา โดยเฉพาะหนุ่มสาวในครั้งกระโน้น
ได้อาศัยน้ำมันตานี ช่วยส่งเสริมความงามของตน

ไม่ว่าในแต่ละคน กล่าวกันว่าน้ำมันตานีมีคุณสมบัติ
ในการทำให้เส้นผมจับกันคงรูปทรงอยู่ได้ และ
คงจะเป็นน้ำมันที่มีคุณค่า เทือน้ำมันชนิดอื่นใด
ในสมัยนั้น มิเช่นนี้ท่านนักปราชญ์ราชบัณฑิต
แห่งราชสำนัก ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย คงจะไม่นำมากล่าวไว้ในบทนิพนธ์
ของท่าน

ชื่อของน้ำมันบอชัคแจ็งอยู่แล้วว่าเป็น
ของเกิดขึ้นในเมืองตานี จึงได้ใช้ชื่อตามนามเมือง
นั้น น้ำมันตานีเข้ามาแพร่หลายในกรุงศรีอยุธยา
ได้อย่างไร เมื่อไร หากจะลองสันนิษฐานกันดู
ก็น่าจะเข้ามาในราวสมัยแผ่นดินของ สมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีเรื่องเล่ากันว่า ราชธิดา
ของพระองค์ คือ เจ้าฟ้าคุณทผล และ เจ้าฟ้า
มงกุฎ ได้สตรีชาวมลายูมาเป็นนางข้าหลวง เมื่อ
พิจารณาหัวเมืองประเทศในแหลมมลายู ที่เคยอยู่
ในความปกครองของไทย ก็มีเมืองตานีเมืองเดียว
ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม ยิ่งกว่าหัวเมือง
เมืองอื่น สตรีชาวมลายูที่กล่าวนี้จึงน่าจะเป็นกุล
สตรีจากเมืองตานี ยิ่งกว่าสตรีในหัวเมืองอื่นใดทั้ง
สิ้น ที่เหมาะสมกับตำแหน่งนางข้าหลวงของพระ
ราชธิดา ธรรมชาติของสตรีกับความงามย่อมเป็น
ของคู่กัน นางข้าหลวงที่มาจากเมืองตานี คงจะได้
นำม้นตานีติดตัวเข้ามา เพื่อส่งเสริมความงามของ
ตนด้วย ต่อมากงจะได้แพร่ออกไปสู่ผู้ใกล้ชิด
ราชสำนักสมัยนั้น ใช้กันทั่วไปจนแพร่หลาย

สอบถามเพื่อนฝูงที่เป็นไทยอิสลาม ประกอบ
กับหลักฐานที่ คุณฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ เขียน

ไว้ในหนังสือกวีโวหาร-โบราณคดี ได้ความว่า
น้ำมันตานีประกอบขึ้นด้วยน้ำมันมะพร้าว ผสมด้วย
ปูนขาวและเขม่าไฟ ส่วนที่จะปรุงให้มีกลิ่นอย่าง
ไรนั้น ผู้ใช้จะต้องนำน้ำมันที่ผสมสำเร็จแล้ว มา
อบด้วยไม้กลิ่นหอม เช่น ดอกมะลิ ดอกพิกุล
ดอกจำปา ดอกปาหนัน เพื่อให้น้ำมันมีกลิ่นตาม
ใจชอบ อีกวิธีหนึ่งใช้ดอกมะลิ หรือดอกพิกุล
ดอกจำปา อย่างใดอย่างหนึ่งตากให้แห้ง แล้วนำ
ลงเคี่ยวในกะทะกับน้ำเดือด เสร็จแล้วกรองเอา
ดอกไม้ออก คงเหลือแต่น้ำมัน นำไปผสมกับปูน
ขาว และเขม่าไฟ ก็จะได้น้ำมันตานีชนิดที่มีกลิ่น
หอม ตามกลิ่นของดอกไม้แต่ละชนิด

น้ำมันตานีมีเรียกกันอีกชื่อหนึ่ง ซึ่งไม่เป็น
ที่รู้จักกันแพร่หลายนัก คือ มุหนาย เสภาขุนช้าง
ขุนแผนได้ออกชื่อ มุหนาย หรืออีกนัยหนึ่งน้ำมัน
ตานีไว้เป็นความว่า

“ควักมุหนายขนบ้ายขี้
ฉีกผสมปลกบาลให้ล้นหาย”

และอีกตอนหนึ่งว่า

“เอาไม้น้อยสอยเส้นให้รายเรียง
เอามุหนายบ้ายเคียงลงเต็มที”